

Sygnatura akt II C 1361/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2014 r.

Sąd Okręgowy w Łodzi II Wydział Cywilny

Przewodnicząca: S.S.O. Dorota Liczberska – Dębska

Protokolant: Agnieszka Jabłońska

po rozpoznaniu w dniu 3 września 2014 roku w Łodzi

na rozprawie

spraw połączonych z powództw

(...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

przeciwko E. N. (1)

o uznanie za bezskuteczną względnie czynności prawnej – ustanowienia na jej rzecz w dniu 11 września 2007 roku hipoteki w kwocie 100.000 zł

oraz

przeciwko E. J. (1)

o uznanie za bezskuteczną względnie czynności prawnej – ustanowienia na jej rzecz w dniu 4 lipca 2008 roku hipoteki w kwocie 90.000 zł

1. uznaje za bezskuteczną w stosunku do (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. czynność prawną dokonaną przez P. J. (1) przez notariuszem A. W. w Ł. (Rep (...)) polegającą na ustanowieniu na rzecz E. N. (1) hipoteki w kwocie 100.000 zł (sto tysięcy złotych) na lokalu numer (...) przy ulicy (...) w S., dla którego Sąd Rejonowy w Zgierzu prowadzi księgę wieczystą KW Nr (...), dla zabezpieczenia spłaty pożyczki udzielonej w dniu 11 września 2007 roku w kwocie 100.000 zł (sto tysięcy złotych), przy czym uznanie czynności prawnej za bezskuteczną ma służyć zaspokojeniu wierzytelności przysługujących (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K. względem P. J. (1) wynikających z prawomocnego wyroku wydanego przez Sąd Okręgowy w Łodzi w dniu 4 maja 2010 roku w sprawie X GC 307/07;
2. zasądza od E. N. (1) na rzecz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwotę 8.617 zł (osiem tysięcy sześćset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;
3. uznaje za bezskuteczną w stosunku do (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. czynność prawną dokonaną przez P. J. (1) przez notariuszem A. W. w Ł. (Rep (...)) polegającą na ustanowieniu na rzecz E. J. (1) hipoteki w kwocie 90.000 zł (dziewięćdziesiąt tysięcy złotych) na lokalu numer (...) przy ulicy (...) w S., dla którego Sąd Rejonowy w Zgierzu prowadzi księgę wieczystą KW Nr (...), dla zabezpieczenia spłaty pożyczki udzielonej w dniu 4 lipca 2008 roku w kwocie 90.000 zł (dziewięćdziesiąt tysięcy złotych), przy czym uznanie czynności prawnej za bezskuteczną ma służyć zaspokojeniu wierzytelności przysługujących (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K. względem P. J. (1) wynikających z prawomocnego wyroku wydanego przez Sąd Okręgowy w Łodzi w dniu 4 maja 2010 roku w sprawie X GC 307/07;

4. zasądza od E. J. (1) na rzecz (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwotę 8.117 zł (osiem tysięcy sto siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sygnatura akt 1361/12

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 11 września 2012 roku (...) Sp. z o.o. z siedzibą w K. wystąpiła **przeciwko E. N. (1)** o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powódki, czynności, na mocy której P. J. (1) ustanowił na rzecz pozwanej hipotekę w kwocie 100.000 zł obciążającej jego lokal mieszkalny numer (...) położony w S. przy ul. (...), dokonanej przed notariuszem w Ł. A. W., rep. (...) przez P. J. (1) z E. N. (1) w dniu 11 września 2007 roku.

W uzasadnieniu pozwu złożonego w oparciu o art. 527 k.c. strona powodowa wskazała, iż jest wierzycielem P. J. (1), co zostało stwierdzone wyrokiem z dnia 4 maja 2010 roku w sprawie o sygn. akt XGC 307/07 wydanym przez Sąd Okręgowy w Łodzi.

Powódka podniosła, iż w wyniku ustanowienia przez P. J. (1) na rzecz pozwanej hipoteki, P. J. (1) znalazł się w sytuacji majątkowej, w której egzekucja prowadzona z jego majątku, w szczególności z nieruchomości lokalowej przy ul. (...) m16 w S., nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności przysługującej stronie powodowej. P. J. (1) poza w/w nieruchomością nie posiada żadnego innego majątku, który gwarantowałby zaspokojenie tej wierzytelności, a skutkiem ustanowienia hipoteki stał się niewypłacalny w stopniu wyższym, niż przed jej ustanowieniem. Jednocześnie ustanowienie hipoteki na rzecz pozwanej doprowadziło do poprawy jej sytuacji – zwiększenia szans zaspokojenia się z nieruchomości przed innymi wierzycielami. Strona powodowa podniosła także, że P. J. (1) w chwili ustanawiania przedmiotowej hipoteki, miał pełną świadomość swojej sytuacji finansowej, w związku z czym świadomie działał z pokrzywdzeniem wierzycieli. Strona powodowa podkreśliła również bliską relację między pozwaną a P. J. (1), co skutkuje przyjęciem domniemania, iż pozwana wiedziała, że dłużnik ustanawiając hipotekę działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. (pozew k.3-8 akt IIC1361/12)

W odpowiedzi na pozew E. N. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu. Pozwana podniosła, iż zaskarżona czynność dokonana została w dniu 11 września 2007 roku, a więc przed tym jak P. J. (1) stał się dłużnikiem powodowej spółki, co nastąpiło, według pozwanej dopiero z chwilą uprawomocnienia się wyroku z dnia 4 maja 2010 roku, a co uniemożliwia, jej zdaniem, uznanie, iż działanie dłużnika podjęte zostało z zamiarem i świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Pozwana podkreśliła również, iż zaskarżana hipoteka ustanowiona została jako zabezpieczenie spłaty pożyczki w kwocie 100.000 zł jakiej pozwana udzieliła P. J. (1) w dniu 11 września 2007 roku. Pozwana wskazała, że pożyczka nie została spłacona, w związku z czym zarówno ona jak i powód są wierzycielami P. J. (1). Dodatkowo podniosła, iż nieruchomość obciążona jest innymi jeszcze, wcześniejszymi hipotekami. Wreszcie pozwana skazała, że ze względu na brak przedmiotów majątkowych, które wyszły z majątku dłużnika, bądź do niego nie weszły i zasiły majątek pozwanej na skutek zaskarżonej czynności, nie można mówić o uzyskaniu przez nią korzyści majątkowej. (odpowiedź na pozew k. 67-70)

Pozwem z 4 lipca 2013 roku Grupa (...) Sp. z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. komandytowa z siedzibą w K. (dawniej (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością) wystąpiła przeciwko **E. J. (1)** o uznanie za bezskuteczną w stosunku do strony powodowej, czynności w postaci ustanowienia w dniu 4 lipca 2008 roku, przed notariuszem w Ł. A. W., rep. (...), na rzecz pozwanej, hipoteki w kwocie 90.000 zł przez P. J. (1), obciążającej lokal mieszkalny numer (...) położony w S. przy ul. (...). Pozew uzasadniono analogicznie jak w sprawie przeciwko E. N. (1). W., że pozwana E. J. (1) jest matką dłużnika powodowej spółki. (pozew k.2-10 akt II C 913/13)

W odpowiedzi na pozew E. J. (1) wnosząc o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu podniosła brak przesłanek umożliwiających skuteczne oparcie powództwa na art. 527 k.c. Pozwana zaprzeczyła, by z ustanowienia przez P. J. (1) hipoteką w/w nieruchomości, w celu zabezpieczenia udzielonej mu przez pozwaną pożyczki, uzyskała

jakąkolwiek korzyść majątkową. Pozwana podniosła również zarzut przedawnienia. (odpowiedz na pozew k.109 akt II C 913/13)

Postanowieniem z dnia 25 listopada 2013 roku obie sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia za numerem akt IIC 1361/12. (postanowienie z dnia 25 listopada 2013 roku k. 120)

Postanowieniem z dnia 25 listopada 2013 roku Sąd ustanowił dla pozwanej E. J. (1) pełnomocnika z urzędu, którego zadania powierzono adw. R. R. będącego jednocześnie pełnomocnikiem z wyboru pozwanej E. N. (1).(protokół rozprawy z dnia 25 listopada 2013 roku k. 195)

Spółka Grupa (...) Sp. z o.o. Sp. k. powstała w wyniku przekształcenia spółki (...) Sp. z o.o. w spółkę komandytową w trybie art. 551 k.s.h., wobec czego po stronie powodowej zachodzi kontynuacja. (odpis KRS k. 12 akt II C 913/13)

Sad Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powodowa spółka pozostawała w stałych stosunkach gospodarczych z (...) sp. z o.o. w Ł., w której w okresie od 10 maja 2005 roku do 7 listopada 2005 roku funkcję prezesa zarządu, a w okresie od 7 listopada 2005 roku funkcję wiceprezesa Zarządu pełnił P. J. (1).

W 2004 roku (...) sp. z o.o. w Ł. popadła w problemy finansowe, czego skutkiem było powstanie zadłużenia wobec strony powodowej.

W dniu 10 marca 2006 roku powódka wystąpiła z powództwami o zapłatę przeciwko (...) sp. z o.o w Ł. w wyniku czego wydano dwa nakazy zapłaty. Pierwszy z dnia 16 marca 2006 roku w sprawie IV GNc 117/06 Sądu Okręgowego w Krakowie na kwotę 143.978, 43 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 17 % rocznie od dnia 10 marca 2006 roku do dnia zapłaty, drugi z dnia 15 lutego 2007 roku w sprawie V GNc 94/07/S Sądu Rejonowego dla Krakowa Śródmieścia na kwotę 27.962,71 wraz z umownymi odsetkami w wysokości 17 % od dnia 5 stycznia 2007 roku do dnia zapłaty.

Postępowanie egzekucyjne mające na celu wyegzekwowanie zasądzonych nakazami zapłaty należności okazało się bezskuteczne. Jednocześnie postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2007 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości (...) sp. z o.o. w Ł. z uwagi na brak majątku wystarczającego na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego.

(bezsporne, nadto : nakaz zapłaty z dnia 16 marca 2006 roku k. 18, nakaz zapłaty z dnia 15 lutego 2007 k. 19, postanowienie z dnia 2.08.2007 roku w sprawie umorzenia postępowania egzekucyjnego k. 20-21, zawiadomienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego k. 22, postanowienie z dnia 30 kwietnia 2007 roku oddalające wniosek o ogłoszenie upadłości k. 23-27, zeznania świadka P. J. (1) protokół rozprawy z dnia 17 lutego 2014 zapis dźwiękowy 00:13:34, 00:19:21, zeznania świadka M. F. protokół rozprawy z dnia 17 lutego 2014 zapis dźwiękowy 00:48:48-00:57:18, 01:06:47)

Pismem z dnia 9 lutego 2006 roku strona powodowa poinformowała P. J. (1) o złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości (...) Sp. z o.o w Ł., a dnia 23 maja 2007 roku zawiadomiła go o zamiarze wszczęcia postępowania przeciwko członkom zarządu w/w spółki . Pismo to dnia 23 maja 2007 roku zostało wysłane również do E. N. (1) z prośbą o przekazanie P. J. (1). Pozwana odebrała je osobiście kwitując ten fakt na zwrotnym potwierdzeniu.

W dniu 17 lipca 2007 roku strona powodowa wniosła do Sądu Okręgowego w Krakowie powództwo przeciwko członkom zarządu (...) Sp. z o.o. - M. F. oraz P. J. (1) żądając kwoty 182.370.19 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 17 % rocznie od dnia 18 lipca 2007 roku, oraz kwoty 8.180,00zł wraz odsetkami w wysokości ustawowej od dnia 18 lipca 2007 roku do dnia zapłaty.

Sprawa ze względu na właściwość miejscową rozpoznana została przez Sąd Okręgowy w Łodzi, który wyrokiem z dnia 4 maja 2010 roku zobowiązał solidarnie M. F. oraz P. J. (1) do zapłaty dochodzonych w/w pozewem kwot.(pozew z dnia

17 marca 2007 roku k.28-35, pismo z dnia 9 lutego 2006 roku informujące o złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości k. 38, pismo z dnia 23 maja 2007 roku z potwierdzeniem nadania k.41-42 wyrok z dnia 4 maja 2010 roku k. 44, pismo z dnia 23 maja 2007 roku skierowane do E. N. (1) z potwierdzeniem nadania i odbioru k. 47-49 akta sprawy 913/13)

Po zakończeniu działalności (...) sp. z o.o. w Ł. w 2006 roku, P. J. (1) zaciągnął, w grudniu 2006 i styczniu 2007 roku, dwa kredyty bankowe na rozpoczęcie nowej działalności. Kredyty zabezpieczył hipoteką obciążając swoje mieszkanie w S. na ul. (...), które wycenione zostało na kwotę 120.000 zł. Zadłużenie z tytułu zaciągniętych kredytów jest obecnie spłacane.

W roku 2007 P. J. (1) i M. F. rozpoczęli nową działalność gospodarczą, zajmującą się szeroko rozumianymi usługami deweloperskimi. (zeznania świadka P. J. (1) protokół rozprawy z dnia 17 lutego 2014 zapis dźwiękowy 00:27:23, 00:06:58,00:13:34, zeznania świadka M. F. protokół rozprawy z dnia 17 lutego 2014 zapis dźwiękowy 00:48:48)

W dniu 18 kwietnia 2011 roku, powodowa spółka wystąpiła o wszczęcie egzekucji przeciwko P. J. (1), a w dniu 31 maja 2011 roku o jej skierowanie do nieruchomości lokalowej przy ul. (...) (KW nr (...)). Postępowanie egzekucyjne zostało umorzone ze względu na nieskuteczność, o czym powód został poinformowany pismem komornika z dnia 16 września 2011 roku.

(wniosek egzekucyjny z dnia 18 kwietnia 2011 roku z potwierdzeniem nadania, k. 46-48, pismo komornika z dnia 30 maja 2011 roku k. 49, wniosek o wszczęcie egzekucji z nieruchomości z dnia 31 maja 2011 roku z potwierdzeniem nadania k.56-57 akta sprawy 913/13, pismo z dnia 16 września 2011 roku k. 58 akta sprawy 913/13)

W dniu 11 września 2007 roku P. J. (1) ustanowił na rzecz E. N. (1), na nieruchomości lokalowej nr 16 przy ul. (...) w S., hipotekę w kwocie 100.000 zł w celu zabezpieczenia spłaty nie oprocentowanej pożyczki w tej samej kwocie.

P. J. (1) i E. N. (1) od 1995 do 2008 roku pozostawali w konkubinacie.

P. J. (1) zwrócił się do E. N. (1) o powyższą pożyczkę na zapłatę faktury wystawionej w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. Pieniądze pozwana przekazała w gotówce. Pozwana upominała się o zwrot pożyczki, ale była świadoma, że P. J. (1) nie ma środków na jej spłatę. Nie podejmowała kroków prawnych by odzyskać pieniądze.

(odpis aktu notarialnego z dnia 11 września 2007 roku rep. (...).k. 50-53, odpis zwykły z księgi wieczystej KW nr (...)/8z dnia 12 lipca 2011 roku k. 54-62, zeznania świadka P. J. (1) protokół rozprawy z dnia 17 lutego 2014 zapis dźwiękowy 00:06:58, zeznania pozwanej E. N. (1) rozprawa z dnia 18 czerwca 2014 roku, zapis dźwiękowy 00:22:10-01:04:19,)

W dniu 4 lipca 2008 roku P. J. (1) ustanowił na rzecz E. J. (1) – swojej matki, na wspomnianej wyżej nieruchomości lokalowej, hipotekę w kwocie 90.000 zł, w celu zabezpieczenia spłaty pożyczki w tej samej wysokości. Także E. J. (1) przekazała pożyczoną synowi kwotę w gotówce. E. J. (1) nie wiedziała o problemach finansowych syna, nie interesowała się, jakie syn osiąga dochody. Wiedziała natomiast o kłopotach z budową domu rozpoczętą w ramach prowadzonej przez P. J. (1) działalności gospodarczej.

(odpis aktu notarialnego z dnia 4 lipca 2008 roku Rep. (...) k. 68-72 akta sprawy 913/13, odpis zwykły księgi wieczystej Kw nr (...) z dnia 12 lipca 2011 roku k.59-67. akta sprawy 913/13, zeznania pozwanej k. 254 odw, protokół rozprawy z 18 czerwca 2014 r. 00:11:52)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwa są zasadne i jako takie podlegały uwzględnieniu.

Żądania sformułowane w pozwach oparte zostały na przepisach art. 527 i następnym k.c. dotyczących instytucji tzw. skargi pauliańskiej.

Stosownie do treści przepisu art. 527 § 1 k.c., gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za

bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (§ 2).

Rzecz wierzyciela, który chce skorzystać z akcji pauliańskiej jest wykazanie, że przysługuje mu względem dłużnika wierzytelność, że nie może być ona zaspokojona z majątku dłużnika, a także, że wskutek zaskarżonej czynności prawnej stał się niewypłacalny, albo niewypłacalny w stopniu wyższym niż był przed dokonaniem czynności (art. 6 k.c.). W orzecznictwie przyjmuje się, że przewidzianego w art. 527 § 2 k.c. powiązania pomiędzy czynnością prawną dłużnika i stanem jego niewypłacalności (lub powiększeniem niewypłacalności) nie można ujmować jako kauzalnego związku adekwatnego w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. Wystarczy zwykle wykazanie, że zaskarżona czynność spowodowała rezultat w postaci niewypłacalności dłużnika lub powiększyła taką niewypłacalność wobec powoda.

Niewypłacalność dłużnika w rozumieniu art. 527 k.c. to aktualny (tak w chwili zaskarżenia czynności jak i w chwili orzekania) brak możliwości wywiązywania się ze zobowiązań finansowych. Oznacza on taki obiektywny stan majątku dłużnika, wykazany wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi, w których egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami k.p.c. nie może przynieść zaspokojenia wierzyciela, ale także gdy jest to znacznie utrudnione w stosunku do sytuacji, gdyby czynności nie dokonano.

Dla skuteczności skargi pauliańskiej nie jest konieczne, by w zamiarze dłużnika leżało pokrzywdzenie wierzycieli ani też by zamiar ten skierowany był przeciwko określonemu wierzycielowi.

W niniejszej sprawie niesporna między stronami była większość okoliczności faktycznych, na których oparto żądanie pozwu, w tym istnienie wierzytelności, ich stwierdzenie prawomocnymi tytułami, jak też bezskuteczność egzekucji.

Sporne było natomiast czy hipoteka może być postrzegana jako czynność dająca korzyść majątkową osobie trzeciej, czy czynność ta powoduje, nie wyprowadzając nic z majątku dłużnika, pogłębienie jego niewypłacalności, wreszcie czy pozwanym przypisać można wiedzę lub możliwość dowiedzenia się o tym, że dochodzi do pokrzywdzenia wierzycieli.

Wyprzedzając nieco wywód, stwierdzić należy, iż Sąd doszedł do przekonania, że istnieją przesłanki uznania zaskarżonych czynności za bezskuteczne względnie.

Niesporna jest zatem, że stronie powodowej przysługuje wobec P. J. (1), stwierdzona wyrokiem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 4 maja 2010 roku wierzytelność w kwocie 190.550,19 zł wraz z odsetkami oraz kosztami procesu. Kwota ta przekracza sumę zaskarżonych hipotek.

Niesporną okolicznością faktyczną jest i to, że pozwane udzieliły dłużnikowi powodowej spółki pożyczek. Strona powodowa wprost przyznała, że czynności tych nie kwestionuje, nie neguje zatem, że także pozwane są wierzycielkami P. J.. Swego pokrzywdzenia upatruje natomiast w ich rzeczowym zabezpieczeniu, które daje pozwanym pierwszeństwo w egzekucji z nieruchomości.

Sąd podziela zapatrywanie powódki na kwestię pokrzywdzenia jej jako wierzyciela i uzyskania korzyści przez pozwane na skutek ustanowienia hipotek.

Jak już wskazano na wstępie, czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (art. 527 § 2 k.c.). Ocenę odnosić trzeba oczywiście do konkretnego wierzyciela. Niewątpliwie poprzez ustanowienie hipotek na rzecz niektórych, autorytarnie wybranych przez dłużnika, wierzycieli, ich sytuacja staje się lepsza niż wierzycieli nie dysponujących zabezpieczeniem rzeczowym. Wiadomo wszak, że wierzyciele hipoteczni wyprzedzą w egzekucji z nieruchomości innych. Korzyść pozwanym z ustanowienia hipotek i pokrzywdzenie powódki widać z całą wyrazistością, jeśli weźmie się pod uwagę, że dłużnik nie dysponuje innym majątkiem niż obciążona nieruchomość. Przy takim przedstawieniu zagadnienia traci znaczenie argument pozwanym, że na skutek

ustanowienia hipotek nic nie wyszło z majątku dłużnika i nic nie weszło do ich majątków. Nie chodzi bowiem wprost o przedmiot zaspokojenia ale o zmniejszenia szans na zaspokojenie się z danego składnika majątku. Nie ma też przesądzającego znaczenia argument, że pozwane, podobnie jak i powódka są wierzycielkami. Strona powodowa tego nie kwestionuje. W szczególności nie zarzuca, że umowy pożyczek jako takie zawarte zostały dla pozorów. Dłużnik ma prawo zaciągać nowe zobowiązania, a także je zabezpieczać, ale nie stoi to na przeszkodzie poszukiwaniu przez innego wierzyciela ochrony.

Jak stanowi przepis art. 527 § 1 k.c. korzyść osoby trzeciej musi być majątkowa. W ocenie Sądu uzyskanie poprzez ustanowienie hipoteki, lepszej pozycji w ewentualnej egzekucji, a więc większych szans na zaspokojenie, ma wymiar majątkowy. Z pewnością hipoteka będąca ograniczonym prawem rzeczowym nie jest prawem niemajątkowym.

W tym miejscu dodać należy, że w orzecznictwie znane są przypadki zasadności skargi pauliańskiej w sytuacji, gdy chodzi o konkurujących z sobą, co do zaspokojenia wierzycieli. Przykładem są wyroki z 12.12.2001 roku III CKN 496/00 i z 23.07.2003 II CK 299/01, w których podkreślano, że art. 527 k.c. ma również zastosowanie do czynności prawnej dokonanej przez dłużnika tylko z jednym wierzyciela, jeśli jest to czynność naruszająca wynikającą z umowy lub ustawy kolejność zaspokajania, innymi słowy jeżeli dłużnik dowolnie dokonuje uprzywilejowania niektórych spośród jego wierzycieli kosztem pozostałych. Kwestia ta była rozważana także w kontekście świadczenia w miejsce wykonania ważnego zobowiązania z pokrzywdzeniem innych wierzycieli. Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że co do zasady, czynność będąca wykonaniem zobowiązania nie jest objęta zakresem skargi pauliańskiej, bowiem dłużnik ma obowiązek spełnić świadczenie, a w razie wielości wierzycieli ma prawo dokonać swobodnego wyboru wierzyciela, którego spłaci i z tego tytułu nie można mu zarzucać krzywdzenia pozostałych. Inaczej jest jednak, gdy dłużnik zamiast spełnienia świadczenia spełnia inne świadczenie (*datio in solutum*), w szczególności, gdy przenosi na wierzyciela własność rzeczy lub prawa zamiast zapłaty, w takim bowiem wypadku pozbawia pozostałych wierzycieli możliwości zaspokojenia się ze składnika majątkowego, który byłby dla nich dostępny, gdyby nie takie zaspokojenie jednego z wierzycieli, co stanowi niewątpliwie jego uprzywilejowanie kosztem pozostałych. (wyrok SN z dnia 13 kwietnia 2012 roku III CSK 214/11).

Orzeczenia te unaocniają, że do pokrzywdzenia dojść może także poprzez czynność zdaną z innym wierzycielem. W niniejszej sprawie, jak już wskazano, poprzez wybór dwóch wierzycielek, którym dłużnik udzielił zabezpieczenia rzeczowego, sytuacja powódki pogorszyła się jeśli chodzi o zaspokojenie się z nieruchomości stanowiącej jedyny, ustalony przez komornika, istotny składnik majątku dłużnika. W tym sensie, dłużnik stał się przynajmniej niewypłacalny w większym stopniu. Należy także zgodzić się z prezentowanym w judykaturze poglądem, że „dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu (...) i wtedy, gdy zaspokojenie można uzyskać z dodatkowym znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka. Pokrzywdzenie (...) powstaje na skutek takiego stanu faktycznego majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela.” (tak SN w wyroku z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, LEX nr 53110, Biul.SN 2002/5/11).

Nie ma znaczenia fakt, że przed hipotekami pozwanych, w księdze wieczystej dla lokalu, wpisane są jeszcze dwie inne hipoteki. Nie można bowiem antycypować dalszych losów wierzytelności wcześniej zabezpieczonych hipotecznie, ani też przesądzać w niniejszym postępowaniu hipotetycznego przebiegu przyszłej egzekucji z nieruchomości. Innymi słowy samo obciążenie nieruchomości hipotecznie – w sytuacji, gdy wierzyciel, którego wierzytelność jest w ten sposób zabezpieczona nie dąży do uzyskania zaspokojenia z przedmiotu zabezpieczenia – nie wyklucza uznania za bezskuteczną wobec innego wierzyciela czynności zabezpieczającej, której przedmiotem była ta sama nieruchomość. Ustanowienie hipotek, także tych wcześniejszych, pogarsza sytuację prawną wierzyciela niehipotecznego, ale pamiętać należy, iż nie każda hipoteka jest wykorzystywana. Nie sposób wykluczyć, że dług zabezpieczony wcześniejszymi niż pozwanych hipotekami zostanie spłacony i hipoteki nr 1 i 2 wygasną, szczególnie że jak przyznał P. J., zobowiązanie względem banku jest periodycznie zaspokajane. Natomiast pojawienie się kolejnych osób uprawnionych z przymiotem pierwszeństwa do zaspokojenia, wiąże się z pogorszeniem sytuacji strony powodowej.

W okolicznościach niniejszej sprawy jako oczywista jawi się świadomość dłużnika, że ustanowione przez niego na rzecz konkubiny i matki hipoteki prowadzą do pokrzywdzenia innych wierzycieli poprzez zatamowanie im, w egzekucji,

faktycznej możliwości zaspokojenia się z nieruchomości. Nie bez znaczenia jest w tym miejscu fakt, że obie czynności i wpisy obu hipotek do księgi wieczystej, które były niezbędnym elementem ich powstania nastąpiły po wszczęciu przeciwko P. J. (1) postępowania sądowego o zapłatę, zatem w momencie, kiedy liczył się on z możliwością powstania tytułu egzekucyjnego co do należności już wcześniej zasądzonych od spółki, w której władzach pełnił funkcje. Nie może ostać się argument, że zobowiązanie P. J. powstało dopiero z chwilą uprawomocnienia się wyroku zasądającego od niego należność na zasadzie odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki. Zwarzywszy, że postępowanie sądowe zaczęło toczyć się przeciwko P. J. od lipca 2007 roku a egzekucyjne od kwietnia 2011 roku, uznać należy iż, ustanawiając na rzecz pozwanych hipoteki działał ze świadomością pokrzywdzenia powodowej spółki chcąc zabezpieczyć majątek przed nieuchronnym postępowaniem egzekucyjnym.

Przepis art. 527 § 1 k.c. przewiduje wymaganie, by osoba trzecia, która odniosła korzyść majątkową z dokonania zaskarżonej czynności prawnej, miała wiedzę, że dłużnik dokonał tej czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, bądź też by przy zachowaniu należytej staranności mogła się o tym dowiedzieć. Wymóg ten uzupełniony jest wynikającym z art. 527 § 3 k.c. domniemaniem, że osoba będąca z dłużnikiem w bliskim stosunku wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Jednakże jeszcze dalej idącym jest przepis art. 528 k.c., zgodnie z którym jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Przepis ten wyłącza wymóg „złej wiary” po stronie osoby trzeciej a zarazem wyłącza możliwość obrony ze wskazaniem, że osoba ta nie wiedziała i – mimo zachowania najwyższej staranności – nie mogła się dowiedzieć o pokrzywdzeniu wierzycieli. Okoliczność ta, dla czynności nieodpłatnych jest obojętna. (tak M. Pyziak-Szafnicka, Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika, St.Praw. 1994, z. 1-4, s. 5 i n.).

Korzyścią majątkową uzyskaną bezpłatnie jest korzyść, za którą osoba trzecia nie spełniła ani nie zobowiązała się spełnić ekwiwalentnego świadczenia w ramach tego samego lub innego stosunku prawnego (wyrok SN z 12 czerwca 2002 r., III CKN 1312/00, LEX nr 55503). Hipoteki same w sobie nie są ani czynnościami odpłatnymi ani darmymi, są czynnościami podejmowanymi w celu zabezpieczenia (causa cavendi). Z pewnością jednak w niniejszej sprawie, ich ustanowienie nie wiązało się z odpłatnością ani innymi ekwiwalentami. Jeśli więc dokonywać kwalifikacji na użytek oceny występowania przesłanek przedmiotowych skarg pauliańskich, stwierdzić należy, że były to czynności nieodpłatne. Obojętny jest zatem ostatecznie stan wiedzy pozwanych na temat motywów działania ich syna i konkubenta. Nawet jednak jeśli by przyjąć, że nie mamy do czynienia z czynnościami nieodpłatnymi, to pozwane nie zdołały w przekonaniu Sądu obalić, jako osoby bliskie (pозwana E. N. w dacie ustanawiania hipoteki pozostawała w konkubinacie z dłużnikiem powódki) domniemania wiedzy z art. 527 § 3 k.c. Co do pozwanej E. N. (1) strona powodowa dysponuje wręcz dowodem na to, że odebrała pismo, które przekazać miała konkubentowi wzywające go do zapłaty i zapowiadające wystąpienie przez powódkę na drogę sądową.

Za nietrafiony uznać również należy argument pozwanej E. J. (1), że pozew powoda złożony został po upływie pięcioletniego terminu określonego w art.534 k.c. P. J. (1) dokonał zaskarżonej czynności na rzecz w/w pozwanej w dniu 4 lipca 2004 roku z tym, że wpis hipoteki do księgi wieczystej został dokonany w dniu 17 lipca 2008 roku. Pozew złożony został w dniu 4 lipca 2013 roku, a więc w ostatnim dniu pięcioletniego terminu. Zgodnie bowiem z treścią przepisu art. 112 k.c. termin liczony w latach kończy się z upływem dnia, który nazwą lub datą odpowiada początkowemu dniowi terminu. Nadto, zgodnie z przyjętym w doktrynie stanowiskiem, za datę zaskarżonej czynności rozumieć należy datę zaistnienia ostatniego elementu stanu faktycznego zaskarżonej czynności. Jak wynika z art.67 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece, do powstania hipoteki niezbędny jest wpis w księdze wieczystej. W związku z powyższym, pomijając nawet datę oświadczenia, przyjąć można by, iż zaskarżona hipoteka została skutecznie ustanowiona w dacie wpisu, który z kolei odnosi skutek od daty złożenia wniosku o jego dokonanie. To samo dotyczy pozwanej E. N. (1).

O kosztach procesu Sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik, oddzielnie w stosunku do każdego z połączonych do rozpoznania i rozstrzygnięcia powództwa (art. 98 k.p.c.)

Strona powodowa wygrała proces w całości, a zatem zasadne było zasądzenie na jej rzecz odpowiednio od:

- pozwanej E. N. (1) zwrotu poniesionych przez nią niezbędnych kosztów procesu w łącznej wysokości 8.617 zł złotych, na które złożyły się koszty zastępstwa procesowego na poziomie jednej stawki minimalnej – 3.600 złotych – ustalonej zgodnie § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu oraz 17 zł tytułem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa i opłata sądowa w kwocie 5.000 złotych;

- pozwanej E. J. (1) zwrotu poniesionych przez nią niezbędnych kosztów procesu w łącznej wysokości 8.117 zł złotych, na które złożyły się koszty zastępstwa procesowego na poziomie jednej stawki minimalnej – 3.600 złotych – ustalonej zgodnie § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu oraz 17 zł tytułem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa i opłata sądowa w kwocie 4.500 złotych.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej E. J. z urzędu Sąd orzekł postanowieniem uzupełniającym wyrok, na podstawie cytowanego wyżej rozporządzenia.